

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการปล่อยตัวชั่วคราว

2.1 แนวคิดและหลักการด้านสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ไม่มีการกำหนดความหมายไว้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มีเพียงคำว่า “สิทธิ” หมายความว่า อำนาจอันชอบธรรม อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย หากแปลความ ตามตัวอักษร “สิทธิมนุษยชน” ย่อมหมายถึงสิทธิของมนุษย์ หรืออำนาจอันชอบธรรมที่สืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ ในอันที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจาก กฎหมาย ตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ไม่มีนิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของปณิญาฯ ทำให้เห็นถึงแนวความคิดพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ได้แก่¹

- 1) ความอิสระ เสรี และมีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกัน
  - 2) การปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง
  - 3) การมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ระบุไว้ในปณิญาฯ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่าง ในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด
  - 4) การจำแนกข้อแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางการเมืองศาล หรือทางการเมืองระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะกระทำมิได้
- จากแนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวอาจจำแนกสิทธิมนุษยชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ได้แก่ สิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม คือ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาค ความยุติธรรม การแสวงหาความสุข

¹ ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 1 , ข้อ 5 และ ข้อ 9.

2) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพ อันเพียงพอ สำหรับสุขภาพ และเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว สิทธิในการพักผ่อนและ เวลาว่าง รวมทั้ง การจำกัดเวลาทำงานตามสมควร เป็นต้น²

หลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน 6 ประการ³

1) เป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural Rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคน มีศักดิ์ศรีประจำตัว ตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) นี้ ไม่มีใคร มอบให้ เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้น ในมนุษย์ทุกคน

ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง

(1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์

(2) การให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท

(2.1) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

(2.2) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

(3) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ผู้คน ในสังคม โดยทั่วไปมักให้คุณค่าของฐานะตำแหน่งหรือเงินตรา มากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้ นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ จึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคน ในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & Inalienability) หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่า คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ในโลก ไม่ว่าจะเชื้อชาติ สัญชาติ เหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคน ไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน ไม่ว่าจะคน ๆ นั้น จะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง

ส่วนที่กล่าวว่าสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ หมายความว่า ในเมื่อ สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิ ประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจ หรือสิทธิ

² นัตร ไชย จันทรพรายศรี. (2559). *หลักสิทธิมนุษยชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?mid=8815. [2561, 8 มีนาคม].

³ บุรณ์ ฐาปนดุลย์. (2559). *หลักสิทธิมนุษยชนในที่ทำงาน*. เอกสารวิชาการของการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรม เพื่อประชาธิปไตยรุ่นที่ 4 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 4.

มนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แต่ต่างจากการครอบครองที่ดิน หรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติ กำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่ม ได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะ และสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้นรัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้อง พัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือ ต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อ หลักการนี้

4) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมา เป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจนคนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือมี สุขภาพดี

แต่สังคมไทยมีการเลือกปฏิบัติมาโดยตลอด ซึ่งเรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ฝนตกไม่ทั่วฟ้า” หรือ “เลือกที่รักมักที่ชัง” “รักลูกไม่เท่ากัน” การจะทำความเข้าใจว่า เรื่องใดเป็นเรื่องการเลือกปฏิบัติหรือไม่ คงต้องเข้าใจเรื่องความเสมอภาคด้วย

หลักความเสมอภาค คือต้องมีการเปรียบเทียบกับของ 2 สิ่ง หรือ 2 เรื่อง และดูว่าอะไรคือ สาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามี ความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐ จัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากก็เสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อยก็เสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึง เกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมี รายได้มากหรือน้อยเป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษี ซึ่งเป็นธรรมสำหรับ ประชาชน

5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & Inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคน หรือกลุ่มประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการ เข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม

6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & The Rule of Law) หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้อง มีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชน ได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิใดยังไม่ได้ ดำเนินการให้เป็นไปตาม

หลักการสากลก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อน เป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

ลักษณะของสิทธิมนุษยชนที่สำคัญประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1) สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน (Primary Right) มนุษย์ที่เกิดมาในโลก ต่างมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2) สิทธิส่วนบุคคล (Personal Right) เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ เป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคล

3) สิทธิของพลเมือง (Civil Right) เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งสิทธิพลเมืองได้แก่

(1) สิทธิทางสังคม (Social Right) เป็นสิทธิของประชาชนทางสังคมที่จะได้รับบริการจากสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เช่น สิทธิการเข้าถึงการบริการสาธารณะ เป็นต้น

(2) สิทธิทางสวัสดิการสังคม (Social Welfare Right) เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะได้รับสวัสดิการทางสังคม เช่น สิทธิการได้รับการศึกษา ฯลฯ

(3) สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Right) ได้แก่ สิทธิเข้าร่วมในพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ของประชาคมในด้านศิลปะต่าง ๆ

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก (World Civilization) ของมนุษย์ ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระสือรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life)⁴ นอกจากนี้แล้ว สิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและ เสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผูกพันตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชน ยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า ทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปกล่าวบาตรทางการทูต การงดการทำการค้าด้วย หรือกรณีการ

⁴ ชะวัชชัย ภาคินธู. (2548). *กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. หน้า 3.

ส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น⁵

ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษา เรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคม โลกและการสร้างประชาธิปไตย ในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาตามหลักสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีติดตัวบุคคล ทุกผู้ทุกนาม ไม่ว่าจะยากดีมีจน หรือจะเป็นคนแบบไหนก็ตาม อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้บัญญัติถึงสิทธิ และเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ จึงแสดงให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการกระทำ อะไรที่เป็นการกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่นย่อมกระทำมิได้ ซึ่งการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน โดยไม่ให้ประกันตัว หรือประกันตัวได้แต่ต้องมีหลักทรัพย์มาวางนั้น เป็นการลดทอนคุณค่าของการเป็นมนุษย์ที่ต้องถูกควบคุมตัวทั้งที่ยังเป็นเพียงผู้ต้องสงสัย หรือต้องใช้ทรัพย์สินเพื่อแลกอิสรภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่งซึ่งทำให้เกิดความเลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างผู้ที่มีฐานะดีกับผู้ที่มี ฐานะไม่ดี ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาหาแนวทางเพื่อลดความเลื่อมล้ำของการให้ประกันตัวในชั้น สอบสวนต่อไป

2.2 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

หลัก Presumption of innocent หรือหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญ และเป็นหลักประกัน สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหลักการนี้เป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย อาญา ที่สามารถพิสูจน์หักล้างได้ หรือเป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด⁶ ในความหมายอย่างแคบ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ถูกมองว่าเป็นเพียงการอธิบายถึงหลัก พิสูจน์ความผิดในคดีอาญาที่ต้องทำงานปราศจากความสงสัยอันควรเท่านั้น แต่หากจะแปลใน ความหมายอย่างกว้าง หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ นั้นเป็นวิธีการ เรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาอย่างผู้บริสุทธิ์ ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักเสรีภาพที่ แฝงอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงกระบวนการพิจารณาในศาลเท่านั้น

⁵ กุลพล พลวัน. (2538). *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 2-3.

⁶ สุรินทร์ มากชูจิต. (2555). *ระบบปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 12.

แต่ขยายออกไปอย่างกระบวนยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบซึ่งรวมถึงกระบวนการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประเทศก็วางอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะถูกผู้พิสูจน์ว่ามีความผิด สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์กลายมาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาเมื่อใดที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลหนึ่งกระทำความผิดอาญา ย่อมหมายถึงว่าผู้กล่าวหาตนเองมีภาระในการพิสูจน์ความผิดนั้นและภาระของผู้กล่าวหามิใช่เพียงการแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะมีการกระทำความผิดแต่ต้องพิสูจน์ถึงองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นโดยปราศจากข้อสงสัยอันควร

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกเหนือไปจากหลักทั่วไปที่กำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้กล่าวหาซึ่งต้องพิสูจน์ทุกองค์ประกอบของความผิดที่กล่าวอ้าง แต่หลักดังกล่าวยังปรากฏอยู่ในรูปของบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้พิพากษาจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งพิสูจน์ความผิดและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้กล่าวหาทั้งยังต้องแจ้งผู้ที่อาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ รวมถึงการกำหนดให้การควบคุมตัวของผู้ต้องหาเอาไว้ก่อนพิจารณาถือเป็นข้อยกเว้นและจะต้องไม่เกินกว่าเวลาอันสมควร เป็นต้น⁷

ในประเทศอังกฤษ ถือว่าหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ นั้นเป็นหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และถือเป็นมูลฐานของสิทธิเสรีภาพและหลักนิติธรรม รวมไปถึงประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปก็ได้ยอมรับหลักการนี้โดยชัดแจ้งปรากฏตามอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 6 (2) ซึ่งบัญญัติสรุปความได้ว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกดำเนินคดีว่ากระทำความผิดทางอาญาพึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง”⁸

ในส่วนของประเทศไทย ได้มีการรับรองหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรค 2⁹ ความว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเหมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามที่

⁷ วศิน แดงประดับ. (2560). *การสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์: หลักการและข้อยกเว้นบางประการ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=229>. [2561, 7 กุมภาพันธ์].

⁸ สุรินทร์ มากชัชิต. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 13-14.

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 29.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ได้รับรอง ได้ถูกใช้ในความหมายอย่างกว้าง คือไม่เพียงเป็นหลักในการพิสูจน์ความคิดในคดีอาญาที่ต้องทำงานปราศจากความสงสัยอันควรเท่านั้น แต่เป็นการเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาอย่างผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด ผู้ต้องหาทุกคนย่อมมีสิทธิจะไม่ถูกคุมขังและได้รับการปฏิบัติว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำผิด ดังนั้น สิทธิการได้รับอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว จึงไม่ควรจำกัดเฉพาะผู้ต้องหาที่ยื่นหลักประกันในการขอปล่อยตัวชั่วคราวเท่านั้น แต่การได้รับอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวจะต้องมีเป็นสิทธิที่ผู้ต้องหาทุกคนไม่ว่าจะยื่นหลักประกันหรือไม่ ควรมีเท่าเทียมกัน

จึงเห็นได้ว่าหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักพื้นฐานที่ใช้สันนิษฐานบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งหลักดังกล่าวนี้เป็นการยืนยันถึงความบริสุทธิ์ในตัวมนุษย์ โดยเมื่อพิจารณากับเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว แล้วก็จะเห็นได้ว่าการไม่ให้ประกันตัวหรือให้ประกันแต่เรียกหลักประกันนั้น ก็เสมือนเป็นการฝ่าฝืนหลักนี้ อันเนื่องจากการจะขังใคร แสดงให้เห็นว่าในใจของพนักงานสอบสวนเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดแล้วนั่นเอง

2.3 หลักนิติธรรมในการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมตัวบุคคล

หลักนิติธรรม¹⁰ (Rule of Law) เป็นหลักที่ถือเป็นกฎ กติกา ในสังคมที่ทุกคนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ดังนั้นการตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรมการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสมาชิกระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ดีมีความเป็นธรรมและมีความชัดเจน มีระบบลงโทษที่เหมาะสม รวมทั้งมีการบังคับใช้ที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะช่วยควบคุมการใช้อำนาจของรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรมพร้อมกับช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิด โดยการใช้อำนาจรัฐและจะเกิดผลในทางตรงกันข้ามหากกฎหมายและระบบยุติธรรมอ่อนแอจะก่อให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อกฎหมายและแพร่กระจายกว้างนำไปสู่การทุจริตในระดับการใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่ระมัดระวังกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและกระทบต่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ

หลักนิติธรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมตัวบุคคล

หลักนิติธรรม (The Rule of Law)¹¹ หมายถึง หลักการปกครองที่บุคคลทั้งหลาย สถาบัน และหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณะหรือเอกชนรวมไปถึงรัฐ ความรับผิดชอบทาง กฎหมายที่ได้มีการประกาศ อย่างเป็นการทั่วไป มีการบังคับใช้อย่างเสมอกันและสอดคล้องกับธรรมเนียมและ

¹⁰ ชานินทร์ ทรัพย์เชียร. (2552). *หลักนิติธรรม*. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส. หน้า 2.

¹¹ Gerner, Bryan A. (1999). *Black's law dictionary* (7th ed). St.Paul, Minn.: West Group. p.1359.

มาตรฐานของ สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักดังกล่าวนี้จะต้องมีมาตรการเพื่อเป็นการประกัน การเคารพ และปฏิบัติต่อหลักการ ความสูงสุดของกฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีความ โปร่งใส และยุติธรรมในการใช้กฎหมาย การแบ่งแยกอำนาจการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ตัดสินใจ ความชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย หลักเลี่ยงการเลือกปฏิบัติความ โปร่งใสของกฎหมาย และกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งหลักนิติธรรมมาจากหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ไม่ใช่คำใหม่ในวงการกฎหมายของประเทศไทย นักวิชาการและนักกฎหมายไทยได้ยืมและรู้จักกับคำว่าหลักนิติธรรมกันมานานพอสมควร แต่ เนื่องจากหลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่กำเนิดและพัฒนาขึ้นก่อนในประเทศอังกฤษอันมีระบบ กฎหมาย แนวคิดและสภาพแวดล้อมที่ต่างจากกฎหมายไทย ประกอบกับหลักนิติธรรมเป็นหลักคิด ที่เป็นนามธรรม เป็นเรื่องที่ยากเข้าใจยากอย่างไรก็ตามแม้ในสถานการณ์ที่นักคิด นักกฎหมาย อาจอธิบายและเข้าใจความหมาย องค์ประกอบ สาระสำคัญ และความสำคัญของหลักนิติธรรม แตกต่างกันไป แต่ในช่วงหลายปีที่ประเทศไทยประสบวิกฤตความแตกต่างทางความคิดเห็น นัก กฎหมาย นักวิชาการ องค์กรต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปกลับพูดถึงและกล่าวอ้างให้ทุก ๆ ฝ่ายเคารพ และยึดหลักนิติธรรมมากเป็นพิเศษจนทำให้สรุปได้ว่า ไม่ว่าแต่ละบุคคลจะเข้าใจความหมาย สาระสำคัญหรือองค์ประกอบของหลักนิติธรรมตรงกันหรือไม่ อย่างไรก็ตามทุกคนเคารพและยึดหลัก นิติธรรม อาจกล่าวได้ว่า “เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการ กระทำใด ๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน หรือขัดแย้งกับหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมหรือพื้นฐานของ กฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิดมิได้ หากกฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดฝ่าฝืนหรือ ขัดแย้งกับหลักนิติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับ” หลักนิติรัฐ (Rechtsstaat) มาจากหลักกฎหมายของ กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) กล่าวคือ กฎหมายจะไม่มีโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตาม อำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และบุคคลจะต้องสามารถทราบก่อน ล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับให้ตนทำอะไรหรือไม่ให้ตนทำอะไร ผลร้ายอันเกิดจาก การฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่บุคคลจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย แนวคิดพื้นฐานนี้ย่อมก่อให้เกิดหลักต่าง ๆ ตามมาในทางกฎหมายมากมาย เช่น หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยปราศจากกฎหมาย (Nulla poena sine lege) หลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อน หลักการห้าม ตรากฎหมายย้อนหลังกำหนดโทษแก่บุคคล เป็นต้น¹² อย่างไรก็ตาม MacCorMick เห็นว่า นิติรัฐ (Rechtsstaat) ไม่มีความแตกต่างในสาระสำคัญจากนิติธรรม (rule of law) ดู N. MacCormick, Der Rechtsstaat_und die “rule of law”, Juristenzeitung, 39 (1984) การที่รัฐประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

¹² Richard Bellamy. (1993). *Theories and Concepts of Politics*. New York: Manchester University Press. p.125, 128-130.

ของราษฎร โดยการกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพมีค่าบังคับ และเรียกร้องให้รัฐต้องการกระทำการ โดยยุติธรรมและถูกต้อง ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างครอบคลุมมากกว่าหลักนิติธรรม ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี
- 2) การใช้อำนาจรัฐในการควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 3) การควบคุมตัวบุคคลก่อนการฟ้องการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาชญา

สรุป การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม และการมีโอกาสเท่าเทียมกันในจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวด้วย ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อจำกัดในเรื่องความสามารถในการที่จะหาหลักทรัพย์มาเป็นหลักประกันในการขอปล่อยตัวชั่วคราว เช่น มีรายได้น้อย ไม่มีทรัพย์สิน และหลักทรัพย์ ดังนั้นจึงเห็นควรลดเงื่อนไขในการให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกโดยยึดหลักมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราว ตลอดจนให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาที่มีฐานะแตกต่างกัน ให้มีความเท่าเทียมในการขอปล่อยตัวชั่วคราวในการพิสูจน์ความผิดของตนเอง

2.4 หลักเกณฑ์การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

โดยหลักการของกฎหมายแล้วบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย ตามมาตรา 28 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เมื่อการจับ การควบคุม หรือการคุมขังบุคคลทำให้บุคคลต้องปราศจากเสรีภาพในการเคลื่อนที่ไปมา ย่อมเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหนึ่ง โดยหลักจึงไม่อาจจับหรือคุมขังบุคคลได้ เว้นแต่ มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 ได้บัญญัติไว้

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 ก็ได้บัญญัติในทำนองเดียวกันว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 มาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายนี้จะจับ ขัง จำคุก หรือค้นในที่สาธารณะหรือสิ่งของต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลสำหรับการนั้น ...บุคคลซึ่งต้องขังหรือจำคุกตามหมายศาลจะปล่อยได้ก็ต่อเมื่อมีหมายปล่อยของศาล”¹³

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 57.

ประกอบกับเมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ในการดำเนินคดีกับบุคคลนั้น ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาซึ่งที่สุดว่ากระทำความผิดจริง ดังนั้นทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินการเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลนั้น จะปฏิบัติต่อเขาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ รัฐจะไปใช้มาตรการบังคับโดยการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐด้วยการจับกุม ควบคุม หรือคุมขังบุคคลย่อมไม่อาจกระทำได้ มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำผิด ทั้งที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์¹⁴

อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีอาญานั้น อาจมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องใช้มาตรการบังคับกับบุคคลผู้ถูกกล่าวหา โดยการควบคุมตัวไว้ในระหว่างคดี เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญานั้นตั้งแต่ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ในชั้นฟ้องคดีของพนักงานในการต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาล ตามมาตรา 165 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁵ ในการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย มิฉะนั้นการดำเนินคดีของรัฐย่อมไม่อาจกระทำได้ กรณีจึงมีความจำเป็นที่รัฐต้องควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ มิใช่เอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลเท่านั้น แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นในกรณีที่ไม้อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น¹⁶ กล่าวคือรัฐจะควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐเฉพาะในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่น จึงมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวบุคคลนั้นในอำนาจรัฐ

จะเห็นได้ว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ ได้แก่การจับ การควบคุม ตามมาตรา 2 อนุมาตรา 21 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การขัง ตามมาตรา 2 อนุมาตรา 22 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁷ และการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา ทั้งหมดนี้จัดได้ว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน เนื่องจากการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลตามรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ดังนั้นนอกจากรัฐจะต้องกระทำการภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐจำเป็นจะต้องกระทำโดยมิให้ขัดต่อบทบัญญัติว่าด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย

¹⁴ ปาลีดา ณีโชติ. (2559). ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนครสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, หน้า 72.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 165.

¹⁶ คณิศ นนทร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญชน. หน้า 353.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 22.

เมื่อกระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยหลักการแล้วรัฐจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลก่อนเสมอ การกระทำเพื่อควบคุมตัวบุคคลนั้น โดยหลักรัฐจะกระทำมิได้ การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นที่จะต้องปฏิบัติเพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และจำเป็นต้องมีเหตุผลสำคัญ ประกอบกับการกระทำนั้น ๆ ซึ่งจะต้องพอสมควรแก่เหตุเท่านั้น รัฐจะนำเรื่องการควบคุมตัวบุคคลมาใช้พร้าเพื่อมิได้¹⁸

นอกจากนี้เมื่อเริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ ๆ กรมอัยการเคยมีความเห็นเกี่ยวกับหลักความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไว้ว่าพึงว่า¹⁹

“ตามมาตรา 130 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁰ การสอบสวนย่อมกระทำได้ โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย และมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²¹ ผู้ต้องหาผู้นั้นอาจจะมาให้การที่พนักงานสอบสวน โดยเรียกมา หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองก็ได้..... มีข้อควรระวังก็คือว่าที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้นั้นก็ด้วยประสงค์ที่จะได้ตัวมาพิจารณาลงโทษเท่านั้น หากใช้เมื่อผู้ใดทำผิดแล้วก็จำต้องคุมขังไว้ทุกเรื่องไป ตามมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²² ก็ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ห้ามควบคุมตัวบุคคลไว้เกินความจำเป็น ตามพหุติการณแห่งคดีการคุมขังผู้ต้องหาจึงจะต้องวินิจฉัยว่ามีความจำเป็นหรือไม่เป็นเรื่องๆไป และข้อนี้พอจะใช้หลักในมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²³ ประกอบการวินิจฉัยได้โดยอนุโลม

ต่อมาสำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบเกี่ยวกับหลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ว่า “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย ดังนั้นการกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำมิได้ต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจ

¹⁸ รัตนา ธรรมรัตน์. (2544). *อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 42.

¹⁹ คณิต ฒ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 354-355.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 130.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 134.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 87.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 108.

หลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดี การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดี ตามปกติจะต้องพิจารณาว่า เป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุที่จำเป็นและสมควร เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำ กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับหรือควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไป²⁴

ต่อมาในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ได้วางหลักการเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ทำนองเดียวกันว่า

“การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำได้ต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยตามปกติจะต้องพิจารณาว่า เป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย หากกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดร้ายแรงหรือเป็นที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่า การกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรก็จะเป็นกรณีที่ต้องนำเหตุดังกล่าวมาพิจารณาว่าจำเป็นต้องคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าความจำเป็นในการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐก็คือจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวบุคคลระหว่างคดีนั้นเอง²⁵ ซึ่งภายใต้ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้แก่ หลักการควบคุมอาชญากรรม และหลักกระบวนการนิติธรรม และจากการพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินคดีอาญา และบัญญัติวางกรอบกระบวนการควบคุมผู้ต้องหาแล้ว อาจสรุปความมุ่งหมายและความจำเป็นที่รัฐต้องใช้มาตรการควบคุมตัวบุคคลระหว่างคดีได้ 3 ประการ²⁶ ดังนี้

1) การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยกล่าวคือในการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งนั้น รัฐอาจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการบังคับควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพราะหาก

²⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบฯ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538). ข้อ 22 วรรคหนึ่ง

²⁵ คณิต ฒ นคร. (2553). *กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 63.

²⁶ คณิต ฒ นคร. (2548). *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 84-86.

การไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้วการฟ้องผู้ต้องหาต่อไป (หากจำเป็นต้องกระทำ) ก็ย่อมไม่อาจกระทำได้เพราะมาตรา 120 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยไม่มีการสอบสวนในคดีนั้นมาก่อน” และเมื่อได้มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว กรณีก็อาจมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ต่อไปอีก เพราะหากไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปแล้ว ผู้ต้องหานั้นอาจไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายอย่างอื่นทำให้เกิดความเสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้นได้ ตามมาตรา 66 อนุมาตรา 2²⁷ และตามมาตรา 108 อนุมาตรา 6 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) การควบคุมตัว ระหว่างคดี เพื่อประกันตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย กล่าวคือ ตามหลักการดำเนินคดีอาญานั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อมีตัวผู้กล่าวหาอยู่เท่านั้น ซึ่งพิจารณาได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายมาตรา ได้แก่ มาตรา 165 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือควบคุมตัวมาศาล” มาตรา 141 วรรคท้าย บัญญัติว่า “กรณีทีพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องก็ให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหามา”²⁸ และในมาตรา 172 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีในศาลให้ทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย”²⁹ เป็นต้น บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่รัฐต้องมีตัวผู้ต้องหาอยู่ด้วย ในระหว่างพิจารณาเพื่อเป็นการวางหลักประกัน สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีอาญาของจำเลย ซึ่งเหล่านี้ก็คือหลักประกัน การมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั่นเอง นอกจากนี้ในการดำเนินคดีอาญายังมีการกำหนดอายุความในการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย ตามมาตรา 95³⁰ และมาตรา 98³¹ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ทำให้ผู้กระทำความผิดอาจเลือกที่จะหลบหนีเป็นระยะเวลายาวนานจนกว่าจะพ้นอายุความที่จะถูกลงโทษในคดีนั้น และหากความสามารถของรัฐในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดหย่อนยานเพียงใด ก็ยิ่งทำให้ผู้กระทำความผิดเชื่อมั่นว่า เมื่อตนหลบหนีไปได้แล้ว ก็จะไม่ถูกลงโทษอีก³² ดังนั้นเมื่อเป็นกรณีที่ไม่น่าเชื่อว่าจะสามารถนำตัวผู้ต้องหาที่กระทำความผิด มาสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ย่อมถือว่ามีเหตุจำเป็นและสมควรให้มีมาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นได้ ดังปรากฏในบทบัญญัติในเรื่องการออก

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 66.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 141.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 172.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 95.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 98.

³² มาลี ทองภูสวรรค์. (2549). *การคุมขัง และกักขังผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 6-7.

หมายจับตามประมวลวิธีพิจารณาทางอาญา มาตรา 66 อนุมาตรา 2 และมาตรา 66 วรรคสองซึ่งเป็นกรณีผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียก หรือไม่อาจหาหลักประกันเพิ่มได้ หรือในกรณีมีเหตุจับโดยไม่มีหมายจับ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 อนุมาตรา 3 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดและกำลังจะหลบหนี หรือมาตรา 117 กรณีที่ให้นายประกันจับผู้ต้องหาซึ่งกำลังหลบหนีได้³³ ดังนั้นกรณีอาจมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างการดำเนินคดี เพราะหากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีก็ย่อมจะทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้

3) การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการบังคับโทษกล่าวคือในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนั้น ศาลอาจสั่งขังจำเลยไว้ในระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุดได้ ตามมาตรา 185 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁴ และการพิจารณาคดีต่อไปของศาลสูงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การควบคุมตัวจำเลยไว้ในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนี้ จึงเป็นการควบคุมตัวเพื่อประกันการบังคับโทษนั่นเอง เพราะหากปล่อยตัวจำเลยไปจำเลยอาจหลบหนีไปเสีย และหากในที่สุดศาลสูงพิพากษาลงโทษ ก็อาจไม่ได้ตัวจำเลยมาลงโทษหรือได้ตัวจำเลยมาโดยยาก กฎหมายจึงกำหนดให้อำนาจศาล ที่จะสั่งขังจำเลยในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดได้ด้วยเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ

แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดีจะมีสามประการดังกล่าวมาแล้ว แต่จุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย และเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อประกันการบังคับโทษนั้นเป็นเพียงจุดมุ่งหมายรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็เป็นได้ แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ศาลก็อาจให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษจำเลยไว้ ตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา³⁵

ดังนั้น เมื่อไม่ปรากฏว่ามีเหตุจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมตัวบุคคลไว้ในระหว่างคดีแล้ว ต้องปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไปทุกกรณี จะใช้มาตรการควบคุมตัวบุคคลมิได้ มิฉะนั้นจะเป็นการควบคุมตัวบุคคลเกินความจำเป็นตามพหุติการณแห่งคดี ซึ่งจะขัดหลักการของกฎหมายเรื่องการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลใดต้องถูกควบคุมไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ต่อมามีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเข้ามา เหตุจำเป็นดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปภายหลังได้ ศาล พนักงานอัยการ หรือ

³³ ณรงค์ ใจหาญ. (2533). การจับและการควบคุมในกฎหมายอังกฤษและไทย. *วารสารนิติศาสตร์*, 20 (3), หน้า 103.

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 185.

³⁵ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 56.

พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการปล่อยชั่วคราวจึงต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะควบคุมตัวบุคคลนั้น ไว้ในอำนาจรัฐว่ายังมีอยู่อีกหรือไม่ โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว ต้องอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสไปแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักการสำคัญในคดีอาญาที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์

ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งโดยหลักการแล้วยังมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ เพราะในบางกรณีรัฐอาจใช้มาตรการบังคับบางอย่างได้ เช่น การจับกุม ตรวจค้น หรือการควบคุมอันเป็นการกระทบต่อกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยมักเข้าใจกันว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นมาตรการเพื่อป้องกันปราบปรามและอาชญากรรมตามหลักการควบคุมอาชญากรรม เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาของรัฐให้ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมได้ แต่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 ได้บัญญัติไว้ในทำนองว่าโดยหลักควบคุมไม่ได้ การควบคุมเป็นข้อยกเว้นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายที่บัญญัติให้ควบคุมได้ยังเขียนหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ดีกว่าจะต้องนำมาให้ศาลพิจารณาถึงเหตุที่จะควบคุมโดยเร็ว เพราะฉะนั้นบทบัญญัติเรื่องการควบคุม จึงเป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งสิ้น³⁶ ซึ่งเป็นการใช้มาตรการบังคับได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้นตามหลักนิติธรรมของรัฐเสรีประชาธิปไตย เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ³⁷

การพิจารณาถึงความจำเป็นของรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ารัฐมีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่จะพิทักษ์รักษาประโยชน์ของมหาชน ซึ่งอยู่เหนือประโยชน์ของปัจเจกชน แม้ว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาของรัฐจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทางร่างกายของบุคคลหรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง สักคม ตลอดจนถึงทางด้านเศรษฐกิจของผู้ถูกควบคุมตัวก็ตาม แต่มาตรการควบคุมของรัฐนั้นอาจกระทำได้เฉพาะเท่าที่จำเป็น และอยู่ภายใน

³⁶ จินนิตี หะวานนท์. (2546). *สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 51-55.

³⁷ รัตนา ธรรมรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 42.

ขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น โดยคำนึงถึงเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักการว่า บุคคลทุกคนย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดที่แสดงว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด ตาม มาตรา 29 วรรค 2 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หลักดังกล่าวบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการเตือนสติและป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้บังคับใช้กฎหมายใช้มาตรการควบคุมตัวตามอำเภอใจ แต่หากจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ต้องยึดหลักแห่งความจำเป็นเพื่อดำเนินคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น ที่ให้รัฐต้องกระทำไปเพื่อมุ่งค้นหาความจริงในคดีเท่านั้น และรัฐต้องกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย ตามหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับใช้กฎหมายด้วยความชอบธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติแล้ว กระบวนการยุติธรรมก็ย่อมดำเนินไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ³⁸

สรุป การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันนั้น ต้องคำนึงถึงว่า ถ้าบุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ในการที่จะควบคุมตัวบุคคลนั้นต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจริง ดังนั้น ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินการเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลนั้น จะปฏิบัติต่อเขาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ รัฐจะใช้มาตรการบังคับโดยการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจด้วยการจับกุม ควบคุม หรือคุมขังบุคคลย่อมไม่อาจกระทำได้ มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เมื่อกระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยหลักการแล้วรัฐจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลก่อนเสมอ การกระทำเพื่อการควบคุมตัวบุคคลนั้นโดยหลักรัฐจะกระทำมิได้ การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นที่จะต้องปฏิบัติเพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และจำเป็นต้องมีเหตุผลสำคัญประกอบกับการกระทำนั้น ๆ ซึ่งจะต้องพอสมควรแก่เหตุเท่านั้น เมื่อไม่ปรากฏว่ามีเหตุจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมตัวบุคคลไว้ในระหว่างคดีแล้ว ต้องปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไปทุกกรณี จะใช้มาตรการควบคุมตัวบุคคลมิได้ มิฉะนั้นจะเป็นการควบคุมตัวบุคคลเกินความจำเป็นตามพหุติการณแห่งคดี ซึ่งจะขัดหลักการของกฎหมายเรื่องการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งโดยหลักการแล้วยังมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ เพราะในบางกรณีรัฐอาจใช้มาตรการบังคับบางอย่างได้ เช่น การจับกุม ตรวจค้น หรือการควบคุมอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยมักเข้าใจกันว่ากระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นมาตรการเพื่อป้องกันปราบปรามและ

³⁸ รัตนา ธรรมรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 47.

อาชญากรรม ตามหลักการควบคุมอาชญากรรม เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ให้ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด และสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมได้ ซึ่งหากจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ต้องยึดหลักแห่งความจำเป็นที่จะควบคุมตัวเพื่อให้รัฐต้องกระทำไปเพื่อมุ่งค้นหาความจริงในคดีเท่านั้น และรัฐต้องกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย ตามหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับใช้กฎหมายด้วยความชอบธรรมและไม่มีการเลือกปฏิบัติแล้ว กระบวนการยุติธรรมก็ย่อมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานภายใต้กรอบของกฎหมาย

เมื่อมีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจในการสั่งคำร้องดังกล่าว เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีว่าจะอนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ ซึ่งในทางทฤษฎีถือว่าการใช้ดุลพินิจเป็นการคาดคะเนอย่างหนึ่ง โดยการคาดคะเนนี้อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.5.1 การคาดคะเนผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย

เป็นกระบวนการตัดสินใจที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์ข้อสรุปและข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดกระบวนการพิจารณาผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายจะเริ่มตั้งแต่รู้ตัวผู้กระทำความผิด การจับกุม สืบสวนสอบสวน พ้องร้องและการพิจารณาและพิพากษาคดี รวมทั้งการลงโทษอย่างเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของสาธารณะบุคคลและผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยการประเมินหรือคาดคะเนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอันตรายทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ผู้กระทำความผิดที่มีอันตรายจะเริ่มถูกควบคุมตัวตั้งแต่เมื่อถูกจับกุมระหว่างสอบสวนหรือพิพากษาคดี การตัดสินใจว่าบุคคลใดมีอันตรายจะนำไปประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่และของศาลในการปล่อยชั่วคราว รอการลงโทษ แก้วไข่มุกและอื่น ๆ³⁹

การคาดคะเนพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องที่ทำได้ยากเพราะความประพฤติอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา วิธีการที่เป็นธรรมและโปร่งใสมากที่สุดคือ วิธีการทางสถิติที่สามารถตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการคาดคะเนย่อมจะมีความผิดพลาดได้ และมีผู้วิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอว่าไม่มีความแน่นอนเพียงพอในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา และ ไม่มีความยุติธรรม

³⁹ พ้นส ทศนิยานนท์. (2522). สิทธิในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา. *วารสารอัยการ*, หน้า 21-28.

อย่างไรก็ตาม การคาดคะเนอันตรายของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาโดยใช้วิธีการที่เปิดเผยตรวจสอบอธิบายได้ เป็นความจำเป็นและเป็นวิธีการที่มีเหตุผลทางด้านจริยธรรม ซึ่งการคาดคะเนแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1) การคาดคะเนตามปกติ ในการถ่มกรองผู้กระทำความผิดเป็นกิจวัตรประจำวัน การคาดคะเนตามปกติ ได้แก่ กรณีตำรวจจับกุมสามเฒ่าที่ทำร้ายภรรยา คนเมาสุราอาละวาด โดยควบคุมตัวไว้ชั่วคราวหรือเท่าที่จำเป็น เพื่อดำเนินคดี

2) การคาดคะเนในกรณีพิเศษ เป็นเหตุผลในการดำเนินการของรัฐในคดีที่มีความรุนแรงหรือมีความสำคัญ และต้องมีเหตุผลสนับสนุนการดำเนินการควบคุม เช่น อาชญากรชีพ คดีนิสย วิกลจริตหรือจิตผิดปกติ

2.5.2 การคาดคะเนผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตราย

ระบบระบบกฎหมายและการลงโทษมีรากฐานมาจากความยุติธรรม ความเมตตาปราณี มนุษยธรรม และความจำเป็นทางเศรษฐกิจ การคาดคะเนผู้ต้องหาที่ไม่เป็นอันตรายจะช่วยลดภาระในการควบคุมหรือขังผู้กระทำความผิด โดยอาจใช้มาตรการทางกฎหมายหรือการแพทย์ หรือทางสังคมเข้ามาใช้ในการปล่อยชั่วคราว

ดังนั้น จึงอาจใช้หลักการคาดคะเนดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการที่ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว แต่ก็ยังไม่มีวิธีการคาดคะเนที่เชื่อถือได้อย่างแน่ชัด ฉะนั้น ความถูกต้องในการคาดคะเนจึงเป็นเรื่องที่โต้แย้งกันได้ ความถูกต้องในการคาดคะเนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนั้น ในเรื่องการคาดคะเนจึงเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงถึงเหตุผลในการเป็นข้อแก้ตัวของผู้ที่ทุจริตได้ เพราะเหตุที่กฎหมายให้ใช้ดุลพินิจได้ จึงมีความคิดในเรื่องการปล่อยชั่วคราวว่า ถ้าหากกระทำตามหลักเกณฑ์หรือเรียกหลักประกันตามอัตราประกันที่แต่ละศาลกำหนดแล้ว จะเป็นการป้องกันตัวผู้ที่มีคำสั่งอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้นได้ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วความคิดเช่นนั้น ไม่น่าจะมีขึ้น เพราะแม้จะมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการเรียกหลักประกัน แต่หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการทุจริต ตัวหลักประกันที่เรียกมานั้นก็ได้เกี่ยวข้องหรือเป็นเกราะป้องกันเจ้าหน้าที่ของผู้นั้นแต่อย่างไร สิ่งที่เป็นเกราะป้องกันได้ดีที่สุดนั้นก็คือ กฎหมายเสียมากกว่า เพราะหากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แม้ในการที่จะมีคำสั่งอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่ได้เรียกหลักประกัน แต่ถ้าหากกระทำโดยสุจริตและตามที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้แล้ว ย่อมเป็นเกราะป้องกันที่ดีที่สุดแก่ผู้นั้นเอง และจะนำมาซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมและกระบวนการยุติธรรมต่อไป และยังได้ชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการกระทำที่กลัวว่าตนจะถูกลงโทษ หากไม่เรียก

หลักประกันตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลหรือความจำเป็นที่จะต้องเรียกหลักประกันนั้นเลย⁴⁰

2.5.3 การควบคุมการใช้ดุลพินิจโดยการอุทธรณ์คำสั่ง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มี บทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็น การตรวจสอบทบทวนคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของผู้ออกคำสั่งไว้ ใน มาตรา 119 ทวิ (เดิมที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่ได้มีการบัญญัติให้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการเพิ่มเติมมาตรา 119 ทวิ ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2547 มาตรา 4 ได้บัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวขึ้น บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ ดังต่อไปนี้

- (1) คำสั่งของศาลชั้นต้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์
- (2) คำสั่งของศาลอุทธรณ์ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่งรับส่งคำร้องดังกล่าว พร้อมสำนวนความหรือสำเนาสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว

คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยื่นตามศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า กฎหมายได้กำหนดสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้เฉพาะในศาลเท่านั้น ซึ่งสิทธิในการอุทธรณ์จะเป็นไปตามลำดับชั้นศาล กล่าวคือหากศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ยื่นคำร้องสามารถตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้น โดยการอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้ ซึ่งหากศาลอุทธรณ์มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยื่นตาม ศาลชั้นต้นยอมถึงที่สุด ผู้ร้องไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลดังกล่าวได้อีก หรือหากเป็นกรณีที่คดีอยู่ในชั้นอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องสามารถอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปยังศาลฎีกาได้ ซึ่งหากศาลฎีกาสั่งอย่างไรยอมถึงที่สุด คู่ความไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งได้อีก เพราะเป็นคำสั่งของศาลสูงสุด อย่างไรก็ตาม ไม่ตัดสิทธิผู้ร้องที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเข้ามา

⁴⁰ เฉลิมเดช หนูรุ่ง. (2548). *การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 17.

ใหม่ได้ โดยอ้างเหตุผลใหม่เพื่อให้มีเหตุในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เช่น อาจอ้างเหตุผลมาในคำร้องว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติการณ์หลบหนี เป็นต้น

ส่วนในชั้นพนักงานอัยการ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะไม่ได้บัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไว้ แต่สิทธิในการอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ ปรากฏอยู่ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 38⁴¹ ซึ่งกำหนดให้การอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของหัวหน้าพนักงานอัยการ โดยให้อุทธรณ์ไปยังอธิบดี ทั้งนี้ การยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จะยื่นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการหรือยื่นโดยตรงต่ออธิบดีก็ได้ ให้หัวหน้าพนักงานอัยการรีบส่งคำอุทธรณ์ที่ได้รับไปยังอธิบดีเพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็วและให้นำความในข้อ 33 วรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม คำสั่งของอธิบดีให้เป็นที่สุด (ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 38) กล่าวคือ กำหนดให้พนักงานอัยการพิจารณาคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาโดยไม่ชักช้าและให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้ตั้งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน ในกรณีสั่ง ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบโดยเร็ว

ในชั้นพนักงานสอบสวนก็เช่นเดียวกันกับชั้นพนักงานอัยการและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ จะไม่ได้บัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไว้ แต่สิทธิในการอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นนี้ ปรากฏอยู่ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีในข้อ 182 โดยกำหนดไว้ว่า ในกรณีผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวพิจารณาเห็นควรไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ให้รีบเสนอ คำร้องพร้อมด้วยความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นพิจารณา ซึ่งคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นอันเด็ดขาดสั่งอย่างไรแล้วให้ผู้ได้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม โดยส่งตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ คดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน ตำรวจนครบาล ตำรวจสอบสวนกลาง ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวถึงผู้บังคับการหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน ส่วนคดีอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน ตำรวจภูธร ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวจนถึงผู้กำกับการตำรวจภูธรหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนและคดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนกองตรวจคนเข้าเมือง ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวถึงผู้บัญชาการ หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทน ซึ่งคำสั่งของบุคคลเหล่านี้เป็นอันเด็ดขาด เว้นแต่เป็น

⁴¹ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2547). *ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.stat.go.th/attorney%20rule/rule/18.pdf>. [2562,8 มกราคม].

คำสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราวสำหรับคดีความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร คดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ให้อยู่ในอำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติขึ้นไป เห็นว่ามีเหตุอันสมควรและสั่งการไว้เป็นการเฉพาะ ก็ให้ถือปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น ทั้งนี้ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติย่อมมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราวได้สำหรับคดีอาญาทั้งปวง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากเป็นคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้ร้องย่อมไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวน เพื่อให้มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจบททวนคำวินิจฉัยโดยองค์กรภายนอกได้ เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้เปิดช่องให้ใช้สิทธิอุทธรณ์ไว้ซึ่งเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนโดยแท้ที่ขาดการตรวจสอบ เพียงแต่อาจมีการถ่วงดุลโดยผู้บังคับบัญชาอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น ซึ่งผู้บังคับบัญชาไม่ใช่ผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากคำสั่งโดยตรง ผู้ยื่นคำร้องจึงชอบที่จะยื่นคำร้องเข้ามาใหม่ได้ซึ่งการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเข้ามาใหม่กับการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น มีความแตกต่างกันกล่าวคือการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเข้ามาใหม่นั้นในทางปฏิบัติผู้ร้องขอประกัน จำต้องเพิ่มหลักทรัพย์ที่ขอประกันขึ้นอีก หรืออ้างเหตุผลขึ้นมาใหม่เพื่อให้ เจ้าพนักงานหรือศาลได้นำมาประกอบการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากผู้ร้องไม่วางหลักประกันเพิ่มให้สูงขึ้น หรือไม่มีการอ้างเหตุผลใหม่เข้ามา ก็จะไม่มีความเหตุที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่สำหรับการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ผู้ร้องไม่จำเป็นต้องเพิ่มจำนวนหลักประกันให้สูงขึ้น หรือไม่จำเป็นต้องอ้างเหตุผลใหม่ เป็นการขอให้พิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวฉบับเดิมใหม่อีกครั้ง ซึ่งจะเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ต้องไปหาหลักประกันมาเพิ่มเติมอีก⁴² จึงอาจกล่าวได้ว่าคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นเจ้าพนักงานยังขาดการควบคุมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจอยู่นั่นเอง และคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการจึงมีอำนาจมากกว่าในชั้นศาลเสียอีกเพราะคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของชั้นศาลสามารถอุทธรณ์ได้ ฉะนั้น สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรและบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 119 ทวินี้ สมควรที่จะมีการแก้ไขในอนาคตต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้มีการทบทวนตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยองค์กรภายนอกด้วย อันจะทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น แม้ว่าระยะเวลาที่ถูกควบคุมในชั้นนี้จะเป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ เมื่อเทียบกับการควบคุมในชั้นศาลก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของ

⁴² ประกิจ สุขเกษม. (2518). สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามรัฐธรรมนูญ. *ตุลพาท*, 22 (4), หน้า 60-80.

กฎหมายอันเป็นสากลที่ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด จะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดไม่ได้⁴³

2.5.4 การควบคุมการใช้ดุลพินิจโดยหลัก Habeas Corpus

หลัก Habeas Corpus เป็นหลักกฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ซึ่งเป็นหมาย (writ) ประเภทหนึ่งเพื่อใช้เยียวยารักษาเสรีภาพของบุคคลรวมถึงผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาให้พ้นจากการถูกจับกุมกักขัง จากบุคคลธรรมดาหรือเจ้าพนักงานของรัฐ โดยปราศจากเหตุอันควรตามกฎหมาย โดยผิดกฎหมายไม่ชอบด้วยระบบพิจารณาตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์⁴⁴

หลัก Habeas Corpus เป็นหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลอันเป็นหลักเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพโดยธรรมชาติของบุคคล โดยนำมาเป็นวิธีป้องกันการละเมิดเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะ และคุ้มครองจากการใช้อำนาจจับกุม กักขัง ควบคุมตามอำเภอใจของเจ้าพนักงานของรัฐ หากบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาคนหนึ่งคนใดถูกควบคุมโดยปราศจากเหตุอันควรหรือไม่ชอบด้วยกระบวนการของกฎหมาย ผู้ถูกควบคุมก็จะได้รับความคุ้มครองจากหลักการเรื่อง Habeas Corpus

ในสหรัฐอเมริกาเมื่อผู้ต้องหาถูกจับกุม เจ้าพนักงานมักจะควบคุมไว้เพื่อกระทำการสอบสวน ผู้ต้องหาที่ก็จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยอ้างว่าเจ้าพนักงานสามารถทำการสอบสวนต่อไปโดยไม่จำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาที่ก็จะร้องขอให้ศาลกำหนดระยะเวลาสอบสวนที่พอควรแน่นอน⁴⁵ หรือในคดีความผิดออกจากรั้ว ผู้ถูกกล่าวหาที่สามารถอ้างหลัก Habeas Corpus ด้วยการเสนอหลักฐานพิสูจน์เหตุผลสมควรในการประกันตัวต่อศาล นอกจากนี้คดีระหว่างพิจารณาศาลอุทธรณ์ จำเลยก็อาจอ้างหลัก Habeas Corpus เพื่อให้ได้รับการประกันตัว

ในประเทศอังกฤษ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาถูกควบคุมโดยหมายขังหรือคำสั่งคำพิพากษาของศาล ผู้นั้นสามารถอ้างหลัก Habeas Corpus เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องแห่งคำสั่ง นั้นว่าถูกต้องตามกระบวนการของกฎหมายหรือไม่ หากปรากฏว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความผิดทางอาญา หรือคำสั่งนั้นออกโดยศาลที่ไม่มีเขตอำนาจ ศาลก็จะมีคำสั่งปล่อยผู้นั้นให้

⁴³ สิทธิพร บุญคุ้ม. (2550). *การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการปล่อยชั่วคราว*. คุยฎีนิพนธ์นิติศาสตร์คุยฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 372.

⁴⁴ สุพร วัฒนวงศ์วรรณ. (2529). *การคุ้มครองเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9.

⁴⁵ LaFave, Wayne R. (1965). *Arrest: The Decision to Take a Suspect into Custody*. United States: Little Brown. pp. 407-408.

พ้นจากการถูกควบคุม หรือหากกรณีเป็นที่สงสัยในเรื่องการกระทำหรือเขตอำนาจศาลก็อาจจะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยชั่วคราวไป⁴⁶

สำหรับในประเทศไทย ได้มีการบัญญัติรับรองหลักของ Habeas Corpus ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใด ต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาขอให้ปล่อย คือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (5) สามเณร ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องดังนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที”

นอกจากนี้ยังมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 หมวดที่ 2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ส่วนที่ 2 การดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้กำหนดระเบียบรับรองหลัก Habeas Corpus ไว้ดังนี้

ข้อ 41 (หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ)

อนุสนธิหลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามนัยข้อ 32 พนักงานอัยการ มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

เมื่อความปรากฏต่อพนักงานอัยการเองหรือจากการร้องขอว่า บุคคลใดถูกเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยมิชอบ หรือโดยผู้หนึ่งไม่จำเป็นต้องยอม พนักงานอัยการต้องรีบดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ข้อ 42 (วิธีปฏิบัติเบื้องต้น)

เมื่อมีกรณีที่จะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามข้อ 41 กล่าวคือ เมื่อปรากฏว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างสอบสวนตามนัยมาตรา 72 อนุมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือบุคคลใดต้องถูกควบคุม ขัง หรือจำคุกโดยผิดกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล หรือบุคคลใดถูกควบคุม หรือขังโดยบุคคลอื่น โดยไม่มีอำนาจ

⁴⁶ Jame. Phillip S. (1979). *Introduction to English Law* (10th ed). London: Butterworth. p. 158.

โดยชอบด้วยกฎหมายตามนัยมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะกรณีจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากที่พนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนหรือ ได้มีการสอบสวนเรื่องนั้นหรือไม่ ให้หัวหน้าพนักงานอัยการส่งจ่ายเรื่องให้พนักงานอัยการคนใดคนหนึ่ง ดำเนินการโดยไม่ชักช้า และจัดลงสารบบคดีเป็นคดีประเภทคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ข้อ 43 (การตรวจสอบข้อเท็จจริง)

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่อไป ให้พนักงานอัยการดำเนินการตรวจสอบโดย

(1) แจ้งให้บุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาพบพนักงานอัยการแล้วสอบปากคำไว้

(2) ถ้าจำเป็นให้ออกหมายเรียกบุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำต่อพนักงานอัยการ ตามความในมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498

(3) ดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควร

การบันทึกคำให้การหรือบันทึกอื่นใดตามความในข้อนี้ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 9, มาตรา 11, มาตรา 12 และมาตรา 13 โดยอนุโลมบุคคลผู้ถูกคุมขังหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิยื่นคำร้องขอตามหมวดนี้

ข้อ 44 (อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสั่งสำนวน)

เมื่อพนักงานอัยการได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจนสิ้นกระแสความแล้ว ให้พิจารณาทำความเข้าใจความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการ เพื่อสั่งยื่นคำร้องหรือสั่งยุติเรื่องแล้วแต่กรณี

ข้อ 45 (การดำเนินการตามมาตรา 72 (2))

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นกรณีจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 72 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะไม่มีความจำเป็นต้องขังบุคคลไว้ระหว่างสอบสวน ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายปล่อยผู้ต้องหาไปทันที

กรณีที่ไม่มี ความจำเป็นต้องขังบุคคลไว้ระหว่างสอบสวน เช่น ไม่มีพฤติการณ์ว่าจะหลบหนีและจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน อีกทั้งไม่มีพฤติการณ์ว่าจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำ

ข้อ 46 (การดำเนินการคุ้มครองบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย)

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นกรณีจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 240 เพราะบุคคลต้องถูกคุมขังโดยผิดกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษา หรือบุคคลถูกคุมขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อย

ฉะนั้น เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่าเวลาหรือเกินกว่าพฤติการณ์แห่งคดีของการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนมักอ้างว่าการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น และยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ขังผู้ต้องหาไว้ต่อไป ในกรณีนี้ผู้ต้องหาสามารถอ้างต่อศาลได้ว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนไม่มีเหตุอันควรที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาต่อไปอีก โดยอ้างตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอปล่อยชั่วคราวแต่พนักงานสอบสวนไม่อนุญาต ผู้ต้องหาทำได้เพียงยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวใหม่เท่านั้น แต่ผู้ต้องหาอาจใช้สิทธิตามมาตรา 90⁴⁷ ได้โดยกล่าวอ้างว่าเหตุแห่งความจำเป็นในการที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาหมดไปแล้ว การที่เจ้าพนักงานควบคุมตัวไว้ต่อไปจึงเป็นการควบคุมโดยผิดกฎหมายตามมาตรา 90 ผู้ที่ถูกควบคุมอาจร้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่งปล่อยผู้ถูกควบคุมได้⁴⁸

นอกจากนี้ เมื่อไม่มีความจำเป็นต้องขังบุคคลไว้ในระหว่างสอบสวนแล้ว เช่น ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพฤติการณ์ว่าจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปกระทำความผิดซ้ำอีก ถือเป็นภารกิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ที่ต้องแสดงบทบาทในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการยื่นคำร้องต่อศาลให้ออกหมายปล่อย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 72 (2) ซึ่งนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนแล้ว ยังเป็นการรักษาผลประโยชน์ของรัฐและทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเป็นที่พึงสุทธท้ายที่ประชาชนจะไว้วางใจและเชื่อถือศรัทธาต่อไป

สรุป การปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันนั้น เหตุที่กฎหมายให้ใช้ดุลพินิจได้ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวว่า ถ้าหากกระทำตามหลักเกณฑ์หรือเรียกหลักประกันตามอัตราประกันที่แต่ละศาลกำหนดแล้ว จะเป็นการป้องกันตัวผู้ที่มีคำสั่งอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้นได้ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วความคิดเช่นนั้น ไม่น่าจะมีขึ้นเพราะแม้จะมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการเรียกหลักประกันแต่หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการทุจริต ตัวหลักประกันที่เรียกมานั้นก็มีได้เกี่ยวข้องหรือเป็นเกราะป้องกันเจ้าหน้าที่ของผู้นั้นแต่อย่างไร สิ่งที่เป็นเกราะป้องกันได้ดีที่สุดนั่นก็คือ กฎหมายเสียมากกว่า เพราะหากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แม้ในการที่จะมีคำสั่งอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่ได้เรียกหลักประกัน แต่ถ้าหากกระทำโดยสุจริตและตามที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้แล้ว ย่อมเป็นเกราะป้องกันที่ดีที่สุดแก่ผู้นั้นเอง และจะนำมาซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมและกระบวนการยุติธรรมต่อไปและยังได้ชื่อว่า เป็นการกระทำที่ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการกระทำที่กลัวว่าตนจะ

⁴⁷ สุพร วัฒนวงศ์วรรณ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 44. หน้า 51.

⁴⁸ อรรถพร ไทยวานิช. (2539). *การปล่อยชั่วคราว*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 75.

ถูกลงโทษ หากไม่เรียกหลักประกันตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกหลักประกันนั้นเลย

2.6 ความปลอดภัยของสังคมกับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้กระทำความผิด

2.6.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินคดีตามแนวความคิดในการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Process Model) มีทฤษฎีที่ต้องศึกษาคือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (The Due Process Model) ซึ่งมีค่านิยมที่แตกต่างกันในการควบคุมอาชญากรรม และการนำตัวผู้ถูกกล่าวหา มาลงโทษ ทั้งสองทฤษฎีมีเป้าหมายเดียวกัน แต่วิธีการและแนวทางการดำเนินงานต่างกันกล่าวคือ

1) ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)⁴⁹ เป็นทฤษฎีที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสามัญ มุ่งเน้นการดำเนินคดีอาญาที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของสังคมให้ปลอดภัย ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ เป็นรูปแบบที่มุ่งจะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักและจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรมาลงโทษตามกฎหมายได้ย่อมถูกประชาชนเพ่งเล็งว่า จะทำให้ความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของบ้านเมืองสูญสิ้นไป เสรีภาพของ ประชาชนผู้สุจริตจะได้รับความกระทบกระเทือน หากกระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนก็จะเสื่อมศรัทธาไม่เคารพเชื่อฟังกฎหมาย ผู้ที่เคารพกฎหมายกลับตกเป็นเหยื่อและถูกเอาเปรียบล่วงละเมิด ไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต และเห็นว่ากระบวนการยุติธรรม จะต้องเป็นหลักประกันต่อสังคมโดยจะต้องมีประสิทธิภาพที่เข้มข้นในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นขั้นสืบสวน จับกุม ฟ้องคดี การดำเนินคดี พิเคราะห์พินิจพิพากษา และบังคับคดีตามคำพิพากษา

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม จะต้องให้หลักประกันต่อสังคมได้ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วเราจะต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อกฎหมายตั้งแต่การสืบสวน จับกุม ควบคุมตัว ฟ้อง การพิสูจน์ความผิด พิเคราะห์พินิจพิพากษาคดี และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาแล้วอย่างได้ผลตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรม

⁴⁹ พงษ์ธร รัชญศิริ. (2556). *กระบวนการและการบริหารงานยุติธรรมไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://website2556.moj.go.th/upload/mini110_information/uploadfiles/25400_9_270.pdf. [2561, 19 กันยายน].

กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูง และมีสถิติในการพิพากษาลงโทษจำเลยสูง โดยใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างจำกัด การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ (Process) ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็ว (Celerity) และ มีความแน่นอน (Certainty) ความรวดเร็วในที่นี้หมายถึงมีวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบแผน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นได้บ้าง ส่วนความแน่นอนหมายถึง โอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะรอดพ้นจากการถูกศาลลงโทษจะมีน้อยที่สุด ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องปราศจากแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี

แนวคิดนี้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ ในอัตราสูงโดยผู้กระทำความผิดต้องหลุดรอดไปได้น้อยที่สุด ใช้ทรัพยากรน้อย รวดเร็วและแน่นอนการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหามีความผิด (Presumption of Guilt) ตามแนวคิดนี้เห็นว่า การที่ผู้กระทำความผิดถูกจับได้ในที่เกิดเหตุในทันทีทันใดพร้อมอาวุธที่ใช้กระทำความผิด มีพยานยืนยัน การกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดได้ให้การรับสารภาพนั้นเป็นเรื่องยากที่จะคิดว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดหรือจะสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด การสันนิษฐานความผิดตามรูปแบบนี้ เป็นการแสวงหาความจริงในการปราบปรามอาชญากรรมซึ่งกระทำได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนต้องมีคุณภาพสูง การค้นหาความจริงเชื่อถือได้ สามารถวินิจฉัยความผิดถูกในชั้นต้นได้โดยจะทำการคัดกรอง (Screening Process) เป็นลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตามวิธีการที่ถือว่าหลักประสิทธิภาพของการดำเนินคดีที่ควรสิ้นสุดไปตั้งแต่ขั้นต้นของกระบวนการ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะถูกคัดกรองออกไป เช่นในคดีที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าต้องหาผู้ต้องหาผู้กระทำความผิดก็ให้ปล่อยตัวไปแทนที่จะต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีและทำการสืบพยานดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไปจนศาลตัดสินยกฟ้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปเป็นการปลดปล่อยผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว เช่น การดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นหนาหรือผู้ต้องหาที่รับสารภาพ เป็นต้น

รูปแบบนี้ทำให้เกิดหลักในการดำเนินคดีอาญาที่ต้องมีตัวจำเลยมาปรากฏในการดำเนินคดีทุกนัดและหากพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงก็จะมีตัวมารับโทษ รัฐจึงต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นไว้เพื่อป้องกันมิให้หลบหนีหรือไปก่อภัยอันตรายใด ๆ ต่อสังคมขึ้นอีก

จุดเด่นของทฤษฎีนี้ คือ สามารถลดอาชญากรรมได้อย่างทันท่วงที ทันต่อการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบอาชญากรรม จุดด้อยของทฤษฎีนี้ คือ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการใช้

คุณพินิจอย่างมาก เมื่อเป็นเช่นนี้อาจทำให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบหรือลักษณะ “แบบอำเภोज” จะมีลักษณะกลายเป็นผู้ก่ออาชญากรรมเป็นอันตรายต่อสังคมเสียเอง⁵⁰

2) ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)⁵¹ เป็นทฤษฎีที่มีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมในการดำเนินการทางอาญาตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ยึดกฎหมายเป็นสำคัญเป็นหลักที่ตรงข้ามกับการควบคุมอาชญากรรม คือในการปฏิบัติหน้าที่ต้องยึดหลักนิติธรรมเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญและยึดถือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มากกว่าการพยายามป้องกันอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก เพื่อเป็นหลักประกันแก่บุคคล โดยมุ่งให้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย จำกัดอำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือมีมาตรการในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจอย่างเหมาะสม ต้องมีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม การปล่อยชั่วคราวในรูปแบบนี้จึงให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมากในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว เพื่อที่จะได้เตรียมตัวในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเป็นการตรวจสอบมิให้ผู้ต้องหาถูกดำเนินคดีตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่

กระบวนการนิติธรรมเห็นว่าบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาอาจเป็นผู้สังเกตการณ์มีข้อบกพร่องมากมาย อาจมีการใช้อารมณ์ แรงกระตุ้นทางร่างกายและจิตใจ ความจำไม่ดีพอ คำรับสารภาพของผู้ต้องหาในระหว่างถูกควบคุมตัว อาจได้มาโดยการชักจูงใจ การใช้กำลังบังคับทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ต้องหามักจะให้การในสิ่งที่ตำรวจต้องการจะฟังมากกว่าพูดความจริง พยานอาจให้การด้วยความมีอคติหรือมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่มีใครสนใจมากนักเว้นแต่ผู้มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีไม่ตำรวจ ดังนั้นกระบวนการค้นหาความจริงเพื่อกล่าวโทษผู้ต้องหาจึงจำเป็นจะต้องกระทำโดยเปิดเผยในที่สาธารณะในศาลที่เปิดเผยเท่านั้น หลักการค้นหาความจริงจะต้องเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และข้อเท็จจริงนั้นต้องเชื่อถือได้ซึ่งประเด็นเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงในรูปแบบของกระบวนการนิติธรรมจะต้องประกอบไปด้วยประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วย แต่กระบวนการนิติธรรมให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงมากกว่าความมีประสิทธิภาพของการค้นหาความจริง

⁵⁰ กรกาญจน์ อรุณพลอด. (2543). *การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 15-16.

⁵¹ สุรินทร์ มากชูชิต. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 11.

การค้นหาคความจริงโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการเป็นการกระทำในที่
 ไรฐาน อาจได้พยานหลักฐานมาโดยวิธีการไม่ชอบเช่นการล่อลวง ชู่เชิญ หรือสร้างพยานหลักฐาน
 ขึ้นมาเพื่อเอาโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นการดำเนินคดีที่ถูกต้องจะต้องผ่านการพิจารณาคดีหรือได้สวน
 ซักกล่าวหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาล เห็นว่าต้องยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ไม่ว่าจะม
 พยานหลักฐานเพียงไรหากยังไม่ได้รับการวินิจฉัยโดยเปิดเผยในศาลต่อหน้าองค์คณะศาลที่เป็น
 ธรรม บุคคลเหล่านั้นยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักที่สอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า
 บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำ
 ความผิดจริง การควบคุมผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในระหว่างการดำเนินคดีบางครั้งอาจต้อง
 ใช้ระยะเวลาานเท่ากับเป็นการลงโทษบุคคลเหล่านั้นล่วงหน้าแล้ว

จากรูปแบบทั้งสองดังกล่าวเราจะเห็นได้ว่าในเรื่องการประกันตัวและการปล่อย
 ชั่วคราวนั้น หากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลยึดถือแนวความคิดทฤษฎีการควบคุม
 อาชญากรรม (The Crime Control Model) โดยเน้นหนักถึงประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของ
 กระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นหลักประกันแก่สังคม การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงาน
 อัยการ ศาล ในเรื่องการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราว ก็จะออกมาในรูปแบบที่เข้มงวด การให้
 ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมเป็นหลัก แต่ถ้าหาก
 พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ยึดถือแนวความคิดทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due
 Process Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเพื่อเป็นหลักประกัน
 แก่บุคคล โดยมุ่งให้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความเป็นธรรมถูกต้องตาม
 กฎหมาย การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลก็จะออกมาในรูปแบบที่จะมี
 การอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวมากขึ้น การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวใน
 รูปแบบนี้จึงให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมากในการที่จะได้รับ
 การประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นการผสมประ โยชน์ของการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบ
 การควบคุมอาชญากรรม และระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม
 เพื่อจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและคุ้มครองความปลอดภัยของสังคม
 ไปพร้อมกัน

2.6.2 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคเป็นหลักการที่สำคัญหลักการหนึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของ
 ประเทศไทย โดยสิทธิในการได้รับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย กล่าวคือ ศาลจะต้อง

อนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวเป็นหลักการไม่ให้ปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวถือเป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้ ตามสิทธิที่ปรากฏในกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ในหมวด 3 สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย และหมวด 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

มาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”⁵²

อย่างไรก็ตาม “ความเสมอกันในกฎหมาย” “การมีสิทธิเท่าเทียมกัน” “การเลือกปฏิบัติ” หรือ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม” ซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้ง โดยมีการบัญญัติให้ “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน” และ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดีหรือโดยประการอื่นใดก็ดีไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบันยังรับรองให้บุคคลมี “สิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” “สิทธิเสมอกันในการรับบริการ ทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน” รัฐต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน โดยกฎหมายที่ยึดหลักความเสมอภาคจะต้องเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นเรื่องของหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นวรรณะใด ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ก็จะถูกดำเนินคดีและได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งสิทธิร้องขอปล่อยชั่วคราวในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลในเรื่องหลักประกันกฎหมายไม่ได้เรียกร้องแต่อย่างใด รัฐไม่ได้มุ่งหวังหาเงินหรือหาประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราวแต่ต้องการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด แต่ในทางปฏิบัติกลับมีการเรียกหลักประกัน ก็เลยกลายเป็นการปล่อยชั่วคราวที่มีการเรียกประกันเป็นหลัก และเป็นการเรียกประกันในจำนวนที่สูง ทำให้เกิดนายประกันอาชีพ หรือบริษัทประกันภัย เข้าไปแสวงหาประโยชน์บนความทุกข์ยากของผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว

⁵² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 27.

ดีกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี จึงทำให้การปล่อยชั่วคราวในทางปฏิบัติเกิดความไม่เสมอภาคทางกฎหมาย อันผิดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ⁵³

2.6.3 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 บัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) และสิทธิที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวนี้ เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญและเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจริง แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานกลับสันนิษฐานไว้ก่อนล่วงหน้าว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำผิด จึงควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐเป็นหลักอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีโอกาสไปแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ได้อย่างเต็มที่ อันผิดต่อหลักบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ตามหลักนิติธรรมสากลในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญามีหลักสำคัญที่ศาลทั่วโลกยึดถือเป็นบรรทัดฐานและได้ปรากฏในบทบัญญัติกฎหมายของไทย คือ “หลักให้สันนิษฐานว่าบุคคลบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่ามีความผิด (Presumption of innocence until proven guilty beyond a reasonable doubt)” กล่าวคือ ผู้กล่าวหาจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า การกระทำของผู้ถูกกล่าวหาเป็นความผิด (Actus reus) และผู้ถูกกล่าวหาไม่เจตนาในการกระทำความผิด นั้น (Mens rea) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิดอาญาอันนำมาซึ่งหลักการการพิสูจน์ (Burden of proof) “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ” และ “หลักให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย”

2.6.4 หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย

ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

⁵³ ภัทธดา เมฆานันท์. (2557). *หลักความเสมอภาคกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน: ศึกษากรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 20-22.

หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo หรือ principle of presumption of innocence) หมายความว่า ในกรณีใดก็ตามที่ยังมีความสงสัยตามควรในข้อเท็จจริงในคดี กรณีนั้น ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่ผู้กระทำความผิด

หลักการนี้ เป็นหลักนิติรัฐที่สำคัญหลักหนึ่งและเป็นหลักรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกกล่าวหา ไม่ต้องพิสูจน์เรื่องฐานที่อยู่ของตน แต่จะต้องมีการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานอย่างแน่ชัดว่า ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ ณ ที่เกิดเหตุหรือร่วมกระทำความผิดในการกระทำความผิดอาญานั้นอย่างไร ข้อสงสัยเรื่องเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หรือข้อสงสัยในความไม่สามารถรับผิดเนื่องจากวิกลจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 หรือข้อสงสัยในเรื่อง “เหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว” เช่น การถอนตัวจากการกระทำความผิดในความผิดอาญาฐานพยายาม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 82 หรือความเป็นสามีภริยาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 เหล่านี้ต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา

ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้นต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้

หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย แสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่งถึงการยกฟ้องผู้บริสุทธิ์มากกว่าการลงโทษผู้ผิด หรือที่มักจะกล่าวกันเสมอว่า “ปล่อยคนผิดไปสิบคนดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว”⁵⁴

2.6.5 หลักความได้สัดส่วน⁵⁵

หลักความได้สัดส่วนหรือหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักพอสมควรแก่เหตุหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หลักห้ามมิให้กระทำเกินกว่าเหตุ ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญและเป็นหลักกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามหลักกฎหมายของเยอรมันนั้น ถือว่าเป็นหลักกฎหมายมหาชนทั่วไปที่มีได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปอย่างกว้างขวาง มิใช่แต่เฉพาะใน

⁵⁴ สุภาภรณ์ พุกภัยชัยกุล. (2557). *หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยและมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 43-46.

⁵⁵ กิติมา แก้วนะรา. (2559). *หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 44-46.

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังรวมถึงเครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส สมาพันธรัฐสวิส และประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับจากสหภาพยุโรปด้วย

จะเห็นได้ว่า หลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักในทางกฎหมายที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะรากฐานของหลักความได้สัดส่วนนั้นมีพื้นฐานมาจากหลักความยุติธรรมอันเป็นพื้นฐานของกฎหมายทั่วไป หลักความได้สัดส่วนนั้นเป็นหลักที่คำนึงถึงความยุติธรรมทั้งในส่วนของปัจเจกชนและความยุติธรรมต่อสังคมโดยรวมด้วย โดยหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักสำคัญในการตรวจสอบการกระทำของรัฐทั้งหลาย อันมีผลต่อความสมบูรณ์หรือความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำนั้น ๆ ทั้งนี้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เคยวินิจฉัยว่าหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่มีผลมาจากหลักนิติรัฐ ดังนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงมีลำดับชั้นในระดับของรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักการที่มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐและเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความมั่นคงต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

หลักความได้สัดส่วนมีหลักที่เป็นสาระสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

1) หลักความเหมาะสม หมายถึง มาตรการนั้นเป็นมาตรการที่อาจทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้ มาตรการอันใดอันหนึ่งจะเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสม หากมาตรการนั้นไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก เช่น กฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรการหรือกลไกทางกฎหมายก็ต้องสามารถป้องกันมิให้เกิดการจลาจล หรือความไม่สงบ รียบร้อยในสังคมนั้นได้ และถ้ามาตรการหรือกลไกทางกฎหมายนั้นไม่สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวก็ถือว่ากฎหมายฉบับนั้นไม่บรรลุผลหรือไม่เป็นไปตามหลักความสัมฤทธิ์ผลและขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2) หลักความจำเป็น หมายถึง มาตรการหรือวิธีการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดได้และเป็นมาตรการหรือวิธีการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ดังนั้น หากมีมาตรการอื่นที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์นั้นได้และมีผลกระทบน้อยกว่ามาตรการที่รัฐได้เลือกใช้ ในกรณีนี้ย่อมถือว่ามาตรการที่รัฐนำมาใช้มิได้เป็นไปตามหลักความจำเป็น ทั้งนี้ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยแล้ว รัฐจะเรียกร้องให้ราษฎรจำต้องสละสิทธิเสรีภาพของราษฎรเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและหรือประโยชน์สาธารณะเท่านั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่พึงไว้ย่อมเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และวิธีการ และหมายความว่า มาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่อยู่นอกเหนือขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการดังกล่าวกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือมาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างวิธีการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาความสมดุลระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกกระทบกับผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดจากการกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวจะต้องอยู่ในสัดส่วนที่สมดุลกัน แต่หากกระทบสิทธิของปัจเจกบุคคลมากแต่ประโยชน์สาธารณะที่เกิดจากการกระทบสิทธิดังกล่าวมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กรณีย่อมถือว่าไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

ด้วยเหตุที่กล่าวมา การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาว่ากระทำผิด นอกจากจะพิจารณาถึงความเหมาะสม และวัตถุประสงค์ที่ต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน ความสงบของสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดการวุ่นวาย หรือความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมนั้นแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำผิดด้วย

ดังนั้น รัฐจะเรียกร้องให้บุคคลผู้ต้องหาว่ากระทำผิดหรือจำเลยต้องสละสิทธิเสรีภาพของตนเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและหรือประโยชน์สาธารณะของสังคมเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นและเกินสัดส่วนเพื่อการดำเนินการของเจ้าพนักงานตามกฎหมายไม่ได้ การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ควรใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราวอย่างเหมาะสม และมีนิติธรรมเพื่อจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมไปพร้อมกัน

2.7 การช่วยเหลือผู้เสียหายในด้านอื่น

2.7.1 ความหมายของกองทุนยุติธรรม

“กองทุนยุติธรรม” คือ กองทุนช่วยเหลือโจทก์และจำเลยเพื่อนำเงินมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม เช่น เงินค่าประกันตัวค่าจ้างทนายความของโจทก์และจำเลยที่ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ได้ความเป็นธรรมเพราะความลำบากจากความไม่ยุติธรรม ทำให้ขาดอิสรภาพออกมาดูแลคนในครอบครัวและหาหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเองในชั้นศาล⁵⁶

⁵⁶ สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2560). *กองทุนยุติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.facebook.com/weareoja/posts/1411278522291249>. [2562, 14 เมษายน].

2.7.2 ความเป็นมาของกองทุนยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรมได้มีการจัดตั้งกองทุนยุติธรรมขึ้น โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมและได้รับการ สนับสนุนเงินงบประมาณครั้งแรกตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2549 ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้ถ่ายโอนงานกองทุนยุติธรรมจากสำนักงานกิจการยุติธรรม ไปยังกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และได้ออกระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีการ สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี หรือการบังคับคดี การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมถึงผู้ที่กระทำการใด ๆ เพื่อปกป้องคุ้มครอง หรือรักษาทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางกองทุนยุติธรรมมีการสนับสนุนเงิน หรือค่าใช้จ่ายจากกองทุนยุติธรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทั้งสิ้น 8 ประการ ได้แก่

- 1) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายในการวางเงินประกันการปล่อยชั่วคราว
- 2) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความว่าความในคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง หรือการบังคับคดี
- 3) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายในการชำระค่าธรรมเนียมขึ้นศาลและค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ในคดี แพ่งและคดีปกครอง
- 4) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการพิสูจน์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการ จัดเตรียมเอกสาร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินเผชิญสืบของศาล ค่าใช้จ่ายในการสอบแนวเขตรังวัด ที่ดิน หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับแผน ที่ภาพถ่ายทางอากาศหรือทางดาวเทียมและการอ่าน แปล ตีความ และวิเคราะห์ภาพถ่ายดังกล่าว
- 5) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายอื่นของผู้ขอรับการสนับสนุน ได้แก่ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าที่พัก ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นและเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของกองทุน
- 6) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายอื่นเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับความปลอดภัยจากการก่ออาชญากรรมหรือการป้องกันการถูกฟ้องร้ายเพราะได้เข้าช่วยเหลือภารกิจของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือประชาชน
- 7) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ความผิดทาง อาญา การกระทำโดยมิชอบทางปกครอง หรือการกระทำละเมิดในลักษณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน หรือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่สิบรายขึ้นไปหรือที่มีหรืออาจมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

8) สนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์⁵⁷

2.7.3 เหตุผลในการประกกรมักองทุนยุติธรรม

“กองทุนยุติธรรม” เป็นอีกหนึ่งในความพยายามแก้ปัญหา “ช่องว่างและความเหลื่อมล้ำ” ของกระบวนการยุติธรรมไทย โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรม ที่เป็นปัจจัยให้คนยากไร้และคนจนไม่สามารถต่อสู้คดี หรือดำเนินการต่าง ๆ เพื่อพิสูจนความบริสุทธิ์ของตนเองได้ กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งกองทุนนี้ขึ้นมาเมื่อปี 2549 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี หรือการบังคับคดี การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยมีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 ขึ้น ต่อมาพบว่าข้อจำกัดของระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2553 มีหลายประการ เช่น การไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่จะทำนิติกรรมสัญญาที่สมบูรณ์ รายได้มาจากงบประมาณของรัฐเพียงอย่างเดียว วัตถุประสงค์ค่อนข้างจำกัด ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล จึงได้พัฒนายกระดับระเบียบกระทรวงยุติธรรม เป็น พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ครอบคลุมการช่วยเหลือมากขึ้น และเกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานมากขึ้น⁵⁸

ดังนั้น สมควรกำหนดให้กองทุนมีฐานะเป็นนิติบุคคลเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การอุทธรณ์คดีสิทธิมนุษยชนและการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

อีกทั้ง พระราชบัญญัตินี้ยังครอบคลุมการช่วยเหลือมากขึ้น และทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน

2.7.4 ปัญหา ก่อนมีกองทุนยุติธรรม

กรณีตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 “ลักขาลาเปาเพื่อน้อง” เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2542 ห้างสรรพสินค้าโลตัส สาขาสุขาภิบาล 1แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลโคกคาม ให้จับกุมนายคำ อายุ 16 ปี พนักงานขายขาลาเปาในซูเปอร์มาร์เก็ตของห้างสรรพสินค้า เนื่องจากหัวหน้าฝ่ายป้องกันและรักษาความปลอดภัยของห้างตรวจสอบพบว่านายคำ ลักทรัพย์ขาลาเปาไส้ครีมจำนวน 1 ลูก หลังจากเลิกงาน

⁵⁷ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานกองทุนยุติธรรม. (2559). *คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมประจำปี พ.ศ. 2559*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.jfo.moj.go.th/Docs/JFManual.pdf>. [2562, 16 เมษายน].

⁵⁸ ทีมข่าว TCJ. (2560). *เปิดสถิติ 'กองทุนยุติธรรม' จ่าย 'ประกันตัว-ทนายความ' มากสุด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.tcjthai.com/news/2017/1/scoop/6689>. [2562, 16 เมษายน].

ในตอนค่ำ นายคำ ให้การต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหลังจากถูกจับกุมว่า ได้ซื้อซาลาเปาที่ตัวเองมีหน้าที่จำหน่ายจำนวน 1 ลูก เพื่อนำไปให้น้องชายคือ ด.ช.แดง อายุ 7 ปี เพื่อรับประทานประทังความหิวโหย และเมื่อได้รับคำสั่งจากทางห้างให้นำจำนวนซาลาเปาที่เหลือขายในวันนั้นพร้อมกับให้นำไปทิ้ง จึงเกิดความเสียดายและคิดว่าซาลาเปาจำนวน 1 ลูกที่ตนซื้อไปนั้นคงไม่สามารถทำให้น้องชายหายหิวได้ จึงได้เก็บซาลาเปาที่จะนำไปทิ้งไว้โดยพลการ จนกระทั่งถูกห้างจับได้ ในกรณีนี้ห้างไม่เพียงแต่ไล่เด็กหนุ่มคนนี้ออกจากงาน แต่ยังแถมพ่วงด้วยการไล่แม่บังเกิดเกล้าที่ทำตำแหน่งพนักงานขายในห้างเช่นเดียวกับลูกชาย บวกกับการดำเนินคดีจนถึงที่สุดอีกด้วยแม้ท้ายที่สุดอัยการจะไม่สั่งฟ้อง แต่นายคำก็ต้องสูญเสียอิสรภาพไปชั่วคราว เนื่องจากไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ที่จะใช้ในการประกันตัว

ตัวอย่างที่ 2 “แม่ลูกอ่อนขโมยของเพื่อลูก” กรณีแรก แม่ลูกอ่อนคนหนึ่งซึ่งจังหวัดนครปฐมคือ นางเหลือง อายุ 29 ปี เกิดมีดบาดด้านหน้าจนต้องขโมยนมผงและผ้าอ้อมเด็กมูลค่าประมาณ 1 พันบาท จากร้านค้าสวัสดิการของโรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จนถูกจับขังห้องขังพร้อมลูกชายวัย 5 เดือน จนท้ายที่สุดสามีต้องขอลูกกลับมาอนบ้าน เนื่องจากไม่มีปัญญาหาเงินมาประกันตัวภรรยาและในเวลาห่างกันไม่นาน นางฟ้า สาวแม่ลูกอ่อน วัย 21 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกเพียงลำพังหลังจากสามีทอดทิ้ง ตัดสินใจบุกเข้าไปขโมยนมผงและผ้าอ้อมเด็ก ซึ่งนางฟ้า ให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา พร้อมลำดับความเป็นมาว่ามีฐานะยากจน หนีตามสามีมาอยู่ที่บ้านญาติของสามี แต่เมื่อมีลูกแล้วสามีกลับทิ้งไปจึงต้องเลี้ยงลูกมาโดยลำพังตลอดมา จนกระทั่งก้าวพลาดในที่สุดคือขโมยนมผงและผ้าอ้อมเด็ก ในกรณีต่อมาถึงคิวร้านสะดวกซื้ออย่างเซเว่นอีเลฟเว่น ที่ อากาศเทียนชัย คุณแม่วัย 22 ปี วิ่งเข้าไปหยิบนมผงยี่ห้อคาร์เนชั่นพลัส จำนวน 3 ถูง รวมมูลค่า 420 บาท เพราะรายได้วันละ 100 บาท จากการเร่ขายนมสดพาสเจอร์ไรซ์แบบถุงตามหมู่บ้านไม่สามารถเลี้ยงลูกน้อยและสามีที่คิดเหล้าจนเสียผู้เสียคนได้ โดยผู้กระทำความผิดตามตัวอย่างนี้ทั้งหมดต่างถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการดำเนินคดีโดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว แม้เป็นคดีเล็กน้อยและผู้กระทำได้กระทำความผิด เพราะ มีเหตุผลความจำเป็นบางประการ แต่เนื่องจากผู้กระทำความผิดและครอบครัวมีฐานะยากจน ไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัว แม้ท้ายที่สุดศาลจะรอลงอาญาหรือบางกรณีอัยการสูงสุดมีความสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนก็ตามแต่ผู้กระทำความผิดก็ต้องสูญเสียอิสรภาพไปชั่วคราว

ตัวอย่างที่ 3 นางเขียวซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ด้วยความที่อยากหารายได้ให้มาก ๆ เพื่อมาเลี้ยงดูครอบครัวให้อยู่สุขสบาย จึงตัดสินใจเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร แต่ด้วยความที่ตนเองมีความรู้ไม่มาก จึงได้สมัครเป็นแม่บ้านที่บริษัทแห่งหนึ่ง และถูกส่งตัวไปทำงานในคอนโดหรูของผู้มีชื่อเสียงในกรุงเทพ ซึ่งเป็นการออกจากบ้านครั้งแรกในชีวิต ในการทำงานนี้ นางเขียว

ได้เงินค่าจ้างเดือนแรกแล้วรู้สึกดีใจจึงรีบเดินทางกลับบ้านเพื่อนำเงินไปให้ครอบครัว แต่พอเดินทางกลับมาเพื่อจะทำงานปรากฏว่า นางเขียว ถูกนายจ้างแจ้งความดำเนินคดีในข้อหาลักทรัพย์ โดยคิดว่า นางเขียว หนีไปและจะไม่กลับมาทำงานอีกแต่นายจ้างกลัวว่าตนเองจะถูกจับดำเนินคดีในข้อหาแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน จึงขอให้ นางเขียว ขอมรับสารภาพว่าลักทรัพย์นายจ้างจริง เพื่อเห็นแก่เกียรติยศศักดิ์ศรีของตน โดยนายจ้างสัญญาว่าจะไม่เอาความ นางเขียว จึงยอมเพื่อจะได้กลับไปทำงานต่อ แต่ผลปรากฏว่า นางเขียว กลับถูกตำรวจตามไปจับกุมตัวดำเนินคดี และถูกจับเข้าคุก นางสาวเอซึ่งเป็นลูกสาวคนเล็กของนางเขียว เมื่อทราบข่าวจึงรีบมาเยี่ยม และได้ข้อมูลว่าหากต้องการที่จะประกันตัวมารดาให้ได้รับอิสรภาพต้องใช้หลักทรัพย์ในการประกันตัวถึง 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) นางสาวเอได้แต่นั่งร้องไห้ไห้ฝ้ามารดาเนื่องจากไม่มีเงินที่จะใช้ในการประกันตัว อีกทั้งหลักทรัพย์ก็ไม่มี และมีคนแนะนำให้ใช้ประกันอิสรภาพ แต่ต้องจ่ายเงินค่าประกันแสนกว่าบาท แต่ด้วยความที่ครอบครัวของนางเขียว มีฐานะยากจน ก็เลยจำยอมให้มารดาต้องติดคุกในระหว่างการดำเนินคดีถึง 7 เดือน เมื่อเวลาผ่านไปเรื่องราวจอมปลอมของนายจ้างได้ถูกตีแผ่ออกสื่อ นางสาวเอได้รู้จากข่าวว่า กระทรวงยุติธรรม มีหน่วยงานโดยเฉพาะที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในกรณีนี้ อยู่ โดยมีกองทุนอยู่กองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนยุติธรรม” นางสาวเอจึงเดินทาง ไปติดต่อเพื่อช่วยเหลือมารดาในเรื่องการประกันตัว เพื่อให้มารดาของตนได้รับอิสรภาพอีกครั้งหนึ่ง สรุปแล้วนางเขียว ต้องอยู่ในคุกถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพนานถึง 7 เดือน จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นเลยถ้านางเขียวหรือนางสาวเอมีเงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัว⁵⁹

กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง "อิสรภาพ" ถูกตีราคาเป็นตัวเงิน คนจนคนด้อยโอกาสไม่มีเงินพาตัวเองเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ จึงเกิดกองทุนยุติธรรมเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยชั่วคราว การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและการให้ความรู้ทางกฎหมาย

2.7.5 การแก้ปัญหาของกองทุนยุติธรรม

การดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูงทุกขั้นตอน ค่าใช้จ่ายในการจ้างทนาย ค่าธรรมเนียมศาล ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ ค่าใช้จ่ายในการสอบแนวเขตรังวัดที่ดิน เป็นต้น ประชาชนผู้ยากไร้ บางครั้งต้องนำที่บ้านที่นาไปจำนอง ขายฝาก ค้ำประกัน กู้หนี้ยื่นขอระบบเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรม

การประกันตัว ทั้งการประกันตัวในชั้นสอบสวนและในชั้นศาล หรือประกันตัวระหว่างอุทธรณ์ ล้วนมีค่าใช้จ่ายที่คนยากคนจนแทบสิ้นเนื้อประดาตัวเพื่อแลกกับอิสรภาพชั่วคราว

⁵⁹ สำนักงานกองทุนยุติธรรม. (2560). *พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ.2558*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.jfo.moj.go.th/TH/FA01.html>. [2562, 16 เมษายน].

ประชาชนผู้ยากไร้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวจึงหวังพึ่งพานายหน้าประกัน (ดินโรงดินศาล) ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่หากไม่มีเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายทำให้สิ้นอิสรภาพ ถูกจับกุมคุมขัง เตื่อคร้อน ครอบครัวยากที่พึ่ง นำมาซึ่งปัญหาครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติในที่สุด

เมื่อมีกองทุนยุติธรรม ทำให้ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส มีทางออกที่ดีกว่าโดยบริการของกองทุนยุติธรรม ให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรม ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี การปล่อยชั่วคราว ประชาชนมีที่พึ่งให้คำปรึกษา ได้รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สามารถต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ที่อยู่ห่างไกลในถิ่นทุรกันดาร สามารถเข้าถึงบริการของกองทุนยุติธรรมได้สะดวกขึ้น ในสำนักงานยุติธรรมจังหวัดใกล้บ้าน ในศูนย์ยุติธรรมชุมชนข้างบ้าน ทำให้ประหยัดเวลาในการเดินทาง ประหยัดค่าเดินทาง ค่าอยู่ ค่ากิน และสามารถติดตามข่าวสารได้รวดเร็วขึ้น

2.8 การปล่อยชั่วคราวโดยการนำมาตรการคุมขัง โดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

การปล่อยชั่วคราวโดยการนำมาตรการคุมขังแบบไม่ควบคุมตัวโดยนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เนื่องจากการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยเรียกหลักประกันนั้นถือเป็นปัญหาสำคัญในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ในกลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกันจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในห้องขังหรือเรือนจำและได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นนักโทษเด็ดขาด ซึ่งขัดกับหลักการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยและขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะบุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงจึงจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดได้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยนำมาตรการคุมขังแบบไม่ควบคุมตัวโดยนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับขั้นตอนการปล่อยชั่วคราว และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ให้อำนาจเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน การวินิจฉัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามความคิดเห็นส่วนบุคคลมากกว่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และบทบัญญัติดังกล่าวยังสร้างความไม่เสมอภาคทางกฎหมายให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกันด้วยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยนำมาตรการคุมขังแบบไม่ควบคุมตัวโดยนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยกำหนดประเภทคดี

ประเภทของผู้ต้องหาหรือจำเลย รูปแบบและเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมถึงบทลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีที่ทำลายเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ควรแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ให้มีหลักเกณฑ์การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวที่มีความชัดเจน มีการไต่สวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในทุกคดี และควรยกเลิกการเรียกหลักประกันรวมถึงแนวปฏิบัติที่ขัดการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้ระบบการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยมีประสิทธิภาพคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างแท้จริง และเพื่อให้เกิดความเสมอภาคขึ้นในสังคม

1) การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ

การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดนั้นได้รับการยอมรับและนิยมใช้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ นิวซีแลนด์ เนเธอร์แลนด์ สวีเดน เบลเยียม เยอรมนี ฝรั่งเศส อิสราเอล สิงคโปร์ และไต้หวัน เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศที่มีการนำเอาเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดแล้วแต่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งสิ้นมีระบบสาธารณสุขปลอดภัยขั้นพื้นฐานอย่างครบถ้วน ไม่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจมากนัก ประชาชนในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีจำนวนผู้กระทำความผิดไม่มาก และเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการแก้แค้นทดแทน ทั้งนี้ ปัจจุบันยังมีอีกหลายประเทศที่กำลังให้ความสนใจศึกษาถึงข้อดีข้อเสียของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดหรืออยู่ในระหว่างการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมต่อการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแทนการจำคุกในเรือนจำ

2) ข้อดีและข้อเสียของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาผลกระทบของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในต่างประเทศ พบว่ามาตรการดังกล่าวมีข้อดี ดังนี้ เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนอันเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบของสังคมที่มีต่อปัญหาอาชญากรรม เป็นการลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ผู้กระทำความผิดได้รับการยอมรับจากสังคม ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาศักยภาพเพราะมีโอกาสในการเรียนหนังสือ ฝึกอาชีพ เข้าร่วมโปรแกรมในการบำบัดหรือกิจกรรมทางสังคมที่มีความสนใจได้ เป็นการลดภาระของรัฐบาล เนื่องจากผู้กระทำความผิดสามารถทำงานเลี้ยงชีพและครอบครัวได้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวเนื่องจากผู้กระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับครอบครัวได้ เป็นการลดความเครียดของผู้กระทำความผิดจากการถูกควบคุมในเรือนจำซึ่งมีการควบคุมที่เข้มงวดกว่า เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่าง

เจ้าหน้าที่กับผู้กระทำความผิด และยังเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่สังคมเนื่องจากผู้กระทำความผิดจะถูกตรวจตราความประพฤติตลอด 24 ชั่วโมงสำหรับข้อเสียของมาตรการดังกล่าวพบว่ามีเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับข้อดีที่ได้รับ โดยข้อเสียที่เกิดขึ้นมีดังนี้ ครอบคลุมของผู้กระทำความผิดอาจจะประสบกับความเครียดเนื่องจากภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโปรแกรมการควบคุมตัวด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อาจเกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ หากผู้กระทำความผิดมีการละเมิดกฎหรือไม่ปฏิบัติตามกฎของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์และครอบครัวมีการตักเตือน อาจเกิดการทะเลาะเบาะแว้งจากความเครียดได้โดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำความผิดถูกบังคับให้ใช้เวลาในที่พักอาศัยมากขึ้นกว่าปกติและอาจถูกแทรกแซงชีวิตครอบครัวหรือถูกรบกวนเวลาส่วนตัวของครอบครัวได้ เช่น ได้รับโทรศัพท์รบกวนในยามดึกถูกสุ่มตรวจจากเจ้าหน้าที่ในสถานที่พักอาศัย ตลอดจนอาจเป็นการทำลายความเชื่อมั่นในตนเองของผู้กระทำความผิดและทำลายชื่อเสียงของผู้กระทำความผิดและครอบครัวในชุมชน

3) การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในกรณีของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความแออัดในเรือนจำ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และเพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมากขึ้น ประกอบกับเทคโนโลยีในการควบคุมผู้กระทำความผิดมีความเจริญก้าวหน้า รัฐจึงดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีความเหมาะสมต่อการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ได้ปรับปรุงวิธีการขังและจำคุก กำหนดวิธีการหรือสถานที่ในการขังหรือจำคุกนอกเรือนจำให้เหมาะสมกับสภาพของผู้กระทำความผิดในแต่ละลักษณะ กล่าวคือ

(3.1) ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกจากเรือนจำก็ได้ โดยให้อยู่ในความควบคุมของผู้ร้องขอ หรือเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด และศาลจะกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรหรือศาลจะดำเนินการไต่สวนหรือให้ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องคัดค้านก่อนมีคำสั่งก็ได้

(3.2) ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้น หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกิน 30 ปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต โดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้

(1) ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก

(2) ให้จำคุกไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกหรือสถานที่อื่นตาม (1) เฉพาะวันที่กำหนด

(3) ให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้นได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงในการพิจารณาให้ศาลคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหาย และสังคมด้วย ทั้งนี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนหรือสอบถามผู้เสียหาย เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายจำคุก พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในท้องที่นั้น หรือผู้ซึ่งศาลเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง และให้ศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง

4) ข้อควรพิจารณาที่สำคัญ

ถึงแม้ว่ารัฐจะเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำเข้ามาบัญญัติไว้ในกฎหมาย มีการศึกษาวิจัยแนวทางการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ ตลอดจนผู้กระทำความผิด ผู้ปฏิบัติงาน ประชาชนทั่วไป และผู้บริหาร⁶⁰ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศาล ต่างก็เห็นด้วยกับการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดประกอบกับในปัจจุบันกรมคุมประพฤติได้พยายามผลักดันให้มีโครงการนำร่องควบคุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ด้วยระบบนาฬิกาอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบสัญญาณดาวเทียม GPS โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 238 (8)4 ซึ่งจะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครที่แข่งรถจักรยานยนต์บนทางสาธารณะแล้วก็ตาม แต่การควบคุมผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวก็ยังมีข้อควรพิจารณาที่สำคัญ กล่าวคือการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดอาจมีข้อดีในด้านการประหยัดงบประมาณและด้านการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด แต่การใช้เครื่องมือดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านต้นทุนค่าใช้จ่าย เพราะต้องมีรายจ่ายค่าอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการควบคุมตรวจตราผู้กระทำความผิด ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัญหาด้านต้นทุนค่าใช้จ่ายนี้เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้หลาย

⁶⁰ ซี่ต้า ธนจิตติวงศ์. (2553). *การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเทศไทยเป็นเหตุผลหลักในการตัดสินใจว่าจะเลือกใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมผู้กระทำความผิดหรือไม่ ปัญหาในด้านกฎหมาย แม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เหมาะสมต่อการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โดยเปิดโอกาสให้มีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนภายหลังการรับโทษจำคุกในระยะหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 (3) แล้วก็ตาม รวมทั้งปัญหาความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนตามไม่ทันนอกจากนี้ นโยบายของรัฐในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดและความมั่นคงทางการเมืองก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากรัฐบาลขาดเสถียรภาพหรือไม่ให้ความสำคัญแล้ว การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมผู้กระทำความผิดก็คงจะประสบผลสำเร็จได้ยาก

5) บทสรุป

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย การที่จะผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนผู้เป็นเจ้าของเทคโนโลยี ความพร้อมของบุคลากรและงบประมาณ รวมทั้งต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้สังคมไทยมีความรู้ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ และมีความเชื่อมั่นต่อการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเสียก่อน และหากสามารถกระทำได้ ดังนี้แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบงานราชทัณฑ์ไทยก็คงจะหมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศและพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยทั้งระบบ อีกด้วย